

ความรักของชูชกในพระเวสสันดรชาดกจากมุมมองความรักของพุทธศาสนา*
CHU CHOK'S LOVE IN THE VESSANTARA JATAKA FROM THE
PERSPECTIVE OF LOVE IN BUDDHISM

พระมหาอำนาจ มหาวิโร¹

Phramaha Amnuay Mahawiro¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด¹

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus¹

Email : mahawiro.am9@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรักของชูชกในพระเวสสันดรชาดกในมุมมองความรักในพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า ความรักของชูชกในพระเวสสันดรชาดกคือความรักที่มีต่อนางอมิตตตากรรยาสาวของเขา เป็นความต้องการในกามระหว่างหญิงกับชาย มีความใคร่ ความกำหนัดยินดี ที่มีต้นเหตุจากความทะยานอยาก เป็นเหตุให้เกิดขึ้น ในพุทธศาสนาถือว่าเป็นความรักระดับหยาบ คือความรักในชั้นสัญชาตญาณ ด้วยเหตุผลที่ว่าเพราะ ชูชกและนางอมิตตตาไม่เคยรักกันมาก่อน ที่ได้เป็นสามีภรรยาเพราะพ่อกับแม่ของนางอมิตตตาทายลูกสาวให้เฒ่าชูชกเพื่อให้หนี้เงินที่ชูชกฝากไว้นั่นเอง

คำสำคัญ : 1. ชูชก 2. ความรัก 3. พระเวสสันดรชาดก 4. พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

This article was written to study Chuchok's love in Vessantara Jataka in the view of love in Buddhism. Chuchok's love for the Vessantara Jataka was his love for his young wife Amitatta. It is an erotic desire between a woman and a man, having lust, lust. lustful ambition cause In Buddhism it is considered rough love. is instinctive love with the reason that because Chuchok and Mrs. Amitatta had never loved each other before. who became husband and wife because Mrs. Amit's parents gave their daughter to Old Chuchok in order to pay the debt that Old Chuchok had deposited.

Keywords : 1. Chuchok 2. Love 3. Vessantara Jataka 4. Buddhism

1. บทนำ

พระเวสสันดรชาดก เป็นชาดกที่สำคัญมากของพระพุทธศาสนา เป็นชาดกที่กล่าวถึงการบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นพระชาติสุดท้ายก่อนมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า การบำเพ็ญทานบารมีของพระเวสสันดรในพระเวสสันดรชาดกนี้ทำให้เราเห็นการบำเพ็ญทานที่คนธรรมดาทำได้ยากยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการตั้งจิตอธิษฐานที่จะบริจาคอวัยวะในตัวหรือแม้แต่ชีวิตของพระองค์ รวมถึงการให้ทานลูกให้ทานเมีย การให้ทานที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่มนุษย์เราหวงแหนมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นอวัยวะต่างๆหรือชีวิต ยิ่งลูกกับเมียนี่เป็นสิ่งที่มนุษย์หวงแหนเป็นอย่างมาก จึงเป็นสิ่งที่คนธรรมดาไม่สามารถจะให้ทานได้ นอกจากผู้ที่บำเพ็ญบารมีเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าตามทศณะของพระพุทธศาสนา เพราะการให้ทานชีวิตตนเอง ให้ทานลูกให้ทานเมียนี่ เป็นสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้เลย

ในชาดกเรื่องนี้มีตัวละครที่สำคัญอีกตัวหนึ่งที่ทำให้พระเวสสันดรได้ให้ทานบุตรของตนเอง นั่นคือ ชูชก ชูชกถือเป็นตัวละครเอกอีกตัวหนึ่งเลยทีเดียวในพระเวสสันดรชาดก นอกจากจะทำให้พระเวสสันดรได้บำเพ็ญทานบารมีอันยิ่งยวดคือการให้ทานลูกของตนเองแล้ว อีกเรื่องหนึ่งที่เป็นเรื่องที่น่าสนใจไม่แพ้กันคือการที่ชูชกมีภรรยาสาว คือ อมิตตดา ซึ่งเป็นลูกสาวของเพื่อน เขากับอมิตตดาไม่เคยรักกันมาก่อน แต่เหตุที่ได้มาเป็นสามีภรรยาเพราะพ่อแม่ของอมิตตดาเป็นเพื่อนของชูชก และเป็นเพื่อนที่ชูชกไว้วางใจ และได้นำเงินที่เขาเก็บสะสมไว้จากการเที่ยวขอทานเป็นจำนวน 100 กหาปณะ แต่หลังจากที่ชูชกได้อมิตตดาสาวน้อยมาเป็นภรรยาแล้ว ชูชกกลับทิ้งรักทิ้งหวงในตัวภรรยาสาวคนนี้มาก ไม่กล้าขัดใจภรรยาสาวเลยเพราะกลัวว่าเธอจะหนีเขาไปนั่นเอง

จากที่กล่าวมานี้ ในประเด็นเรื่องความรักของชูชกที่มีต่ออมิตตดานี้ในมุมมองของพุทธศาสนามองว่าเป็นความรักประเภทไหน ทำให้ผู้เขียนสนใจที่จะนำมุมมองเรื่องความรักของพุทธศาสนามาวิเคราะห์ความรักของ ชูชกที่มีต่ออมิตตดาในพระเวสสันดรชาดกนี้ ว่า เป็นความรักแบบไหน

2. เรื่องราวของชูชกในพระเวสสันดรชาดก

พระเวสสันดรชาดกเป็นชาดกที่กล่าวถึงการสร้างทานบารมีของพระโพธิสัตว์เรื่องนี้เป็นการกล่าวถึงการสร้างบารมีของพระโพธิสัตว์ 10ชาติสุดท้ายก่อนจะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า คือ เกิดมาเป็นพระเวสสันดร ในพระชาติที่เป็นพระเวสสันดรนี้พระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญทานบารมี การบำเพ็ญทานบารมีนั้น เริ่มตั้งแต่ตอนประสูติคือประสูติมาก็ขอเงินพระมารดาเพื่อให้ทาน จากนั้นก็ทรงให้ทานมาตลอดจนถึงตอนให้ทานช้างเผือกคู่บารมีกับพราหมณ์เมืองกลิงคราษฎร์และเป็นเหตุให้ชาวเมืองไม่พอใจและให้พระบิดาขับออกจากพระนครไปบวชเป็นฤาษีในป่า ก่อนจะออกไปบวชและตอนเดินทางไปบวชพระเวสสันดรก็ยังให้ทานจนสุดท้ายให้ทานรถ จนต้องเดินไป ในที่สุดก็ถึงเขาวงกต(ขุ.ชา. 64/1051-1122/486-521) การออกบวชนี้เองเป็นเหตุให้ได้เกี่ยวข้องกับชูชกพราหมณ์ คือ เมื่อออกบวชเป็นฤาษีจนได้ 7 เดือนผ่านไป ก็ได้มีพราหมณ์เฒ่าคนหนึ่งชื่อว่า ชูชกก็ได้เดินทางมาเพื่อขอเอาพระโอรสและพระธิดาไปเป็นทาสรับใช้ตนเองและภรรยาสาวของเขา

2.1 ชาตีกำเนิดของชูชก

พระเวสสันดร กำเนิดชูชก กล่าวถึงประวัติของชูชกว่า เป็นชาวบ้านทุนนวิฐเมืองกลิงคราษฎร์ เดิมอยู่เมืองพาราณสี เมื่อไฟไหม้บ้านเสียจึงหนีไปอยู่เมืองกลิงคราษฎร์ ชูชกประกอบอาชีพกสิกรรมเปรียบเหมือนยาจกหรือวิญญู เป็นพราหมณ์พวกยัญญูหตุภุชงค์ คือบูชาไฟสืบเนื่องมาจากตระกูลโกวาทิกชาติ สาเหตุที่ได้นามว่าชูชกเพราะผูกหรือเกล้าผมไว้สูงเป็นรูปภูษาเช่นเพศดาบส ชูชกเกิดวันอังคาร เดือน 5 ปีชาลอตุตตสารถุชค์ ยามพุทธ ลัคนาอยู่ราศีตุลย์ อาทิตย์อยู่ราศีกรกฎ พฤหัสสถิตย์อยู่ราศีสิงห์ บิดาชื่อโกลกะ มารดาชื่อนางจันทิ ลุงใหญ่ของพี่ชายบิดาชื่อโควินทะ ป้าคือภรรยาของลุงใหญ่ชื่อนางอัจจาสารี ลุงน้อยชื่อโกลยะ ภรรยาชื่อนางศิริณี เมื่อชูชกเจริญวัยขึ้นมา บิดามารดาถึงแก่ความตาย ชูชกจึงไปอาศัยอยู่กับลุงใหญ่ และเมื่อลุงใหญ่ตายลง ชูชกและสมบัติทั้งหมดก็ตกอยู่กับลุงน้อยและภรรยา ต่อมาไม่นาน เกิดไฟไหม้เผาผลาญทรัพย์สมบัติรวมทั้งลุงและป้าเสียชีวิตในเหตุการณ์ไฟไหม้นั้นด้วย ชูชกจึงตกอยู่ในสภาพเป็นผู้อนาถา (ดนิตา ดวงวิไล, 2560) ทำให้แกต้องอาศัยการขอคนอื่นเลี้ยงชีวิตไปวันๆ แต่ชูชกเป็นคนประหยัดอดออม แก่จะกินอาหารเฉพาะที่ขอมาได้ ส่วนเงินที่ขอมาได้นั้นจะเก็บไว้เป็นอย่างดี ไม่ซื้อ ไม่ใช้จ่ายอะไรเลย มีอยู่ครั้งหนึ่ง ชูชกได้เก็บเงินได้ 100 กหาปณะ ซึ่งถือว่าเป็นเงินจํามากพอประมาณ ครั้นจะเก็บไว้กับตัวก็กลัวว่าจะหายบ้าง จะถูกโจรปล้นบ้าง หรือจะถูกลักถูกขโมยบ้าง ชูชกจึงได้นำเงินนั้นไปฝากไว้กับครอบครัวพราหมณ์ซึ่งเป็นเพื่อนรัก เมื่อฝากเงินไว้ในที่ๆ คิดว่าปลอดภัยแล้วเฒ่าชูชกก็ออกเที่ยวของต่อไป ด้วยเฒ่าชูชกเป็นคนประหยัดและมักได้ แก่เที่ยวขอไปยังขอยังได้ ทำให้ยิ่งเพลิดเพลีน เวลาผ่านไปเนิ่นนานเขาก็ขึ้นได้จึงเดินทางกลับมาเพื่อเอาเงินที่ฝากไว้จากเพื่อนรัก พอไปถึงบ้านเพื่อนรัก ปรากฏว่าเพื่อนรักได้นำเงินของเฒ่าชูชกออกมาใช้จ่ายจนหมดไปแล้ว เมื่อเห็นเฒ่าชูชกมาเพื่อเอาเงินที่ฝากไว้คืน สองสามีภรรยาที่ตกใจรีบออกไปต้อนรับเฒ่าชูชก เฒ่าชูชกจึงบอกว่าจะมาเอาเงินคืน

ทั้งสองสามีภรรยาจึงบอกว่าได้ใช้เงินที่ฝากไว้หมดแล้วและขอเวลาเพื่อจะหาเงินมาคืน แต่เฒ่าชูชกไม่ยอม ผู้เป็นภรรยาจึงเดินไปที่ห้องและกลับมาพร้อมกับลูกสาวอายุราวๆ 16 ปี และมอบลูกสาวคนสาวของพวกเขาให้เฒ่าชูชก เมื่อเห็นเด็กสาวหน้าตาน่ารัก เฒ่าชูชกจึงตกลงรับเอานางอมิตตตาลูกสาวของเพื่อนรักไปเป็นภรรยาแทนเงิน 100 กหาปณะ

2.2 มูลเหตุที่ทำให้ชูชกเกิดความรักต่อนางอมิตตตา

อะไรเป็นมูลเหตุที่ทำให้ชูชกเกิดความรักต่อนางอมิตตตาทั้งๆ ที่ ทั้งสองอายุห่างกันราวพอกับลูก หรือเปรียบได้ว่าเป็นคุณตากับหลานสาวเลยก็ว่าได้ เรื่องราวความรักของของเฒ่าชูชกได้เริ่มขึ้นเมื่อเขาได้นางอมิตตตาสาววัย 16 ซึ่งเป็นลูกสาวของเพื่อนตนเองมาเป็นภรรยา และเฒ่าชูชกก็รักและวางแผนภรรยาสาวของเขามาก เพราะนางอมิตตตาถึงจะเป็นสาวสวยแต่ก็มีวัตรปฏิบัติที่ดีต่อเฒ่าชูชกผู้มีหน้าตาเหมือนเปรตเหมือนผี ไม่ว่าจะเป็งานบ้านและงานต่างๆ ดังคำกล่าวที่ว่า เฒ่าชูชกได้พานางอมิตตตาเดินทางกลับไปอยู่ยังบ้านเกิดของตน เธอก็ได้ทำหน้าที่ภรรยา ซึ่งเธอทำได้อย่างดี ไม่คิดว่าตัวเองเป็นสาวได้ตัวแก่ แล้วก็เป็เมียทาส อันพราหมณ์ทั้งหลายหนุ่มๆ ครั้นเห็นเจ้าอมิตตตาเด็กดรุณมีจริยาดีรู้ปฏิบัติทุกสิ่งสรรพสารพัดจะบำเรอเฒ่าชรา ครั้นคิดถึงเรือนตนขึ้นมามันก็ให้เหม้มุ่น (กรมศึกษาธิการ, 2524) เพราะการปฏิบัติต่อสามีเฒ่าของเธอทำให้สามีหนุ่มๆ ในหมู่บ้านตำหนิภรรยา ต่าภรรยาของตนเอง ทำให้เหล่าภรรยาทั้งหลายไม่พอใจ มีอยู่วันหนึ่งบรรดาภรรยาทั้งหลายในหมู่บ้านได้ประชุมกันและนัดกันไปรอนางอมิตตตาที่บ่อน้ำ เมื่อนางอมิตตตาไปตักน้ำเพื่อมาให้สามีเฒ่าของเธอใช้และเอาไว้ใช้ในเรือน เมื่อพวกภรรยาทั้งหลายเห็นนางอมิตตตามาถึงก็พากันเข้าไปรุมต่าเธอต่างๆ นานา ทำให้อมิตตตาเสียใจมากร้องไห้กลับบ้าน เฒ่าชูชกเห็นภรรยาสาววิ้งร้องไห้กลับมาใช้นั้น จึงรีบเข้าไป เพื่อปลอบใจ เมื่อไปถึงก็ถามว่า เป็นอะไร ทำไม่ถึงร้องไห้กลับมาอย่างนี้

อมิตตตาจึงเล่าเรื่องที่โดนภรรยาของพราหมณ์หนุ่มๆ ทั้งหลายในหมู่บ้านรุมต่าโดยมีสาเหตุมาจากว่านางได้สามีแก่อย่างเฒ่าชูชกและปฏิบัติต่อสามีแก่นั้นอย่างดี เมื่ออมิตตตาเล่าจบลงเฒ่าชูชกจึงบอกว่าต่อไปนี่เธออย่าไปตักน้ำอีก ฉันทจะไปตักน้ำเอง อมิตตตาจึงกล่าวว่า ฉันไม่ได้ถูกสอนมาอย่างนั้น ฉันไม่มีทางให้ท่านเป็นคนไปตักน้ำแทนฉันหรอก จากนั้นนางจึงยื่นคำขาดกับเฒ่าชูชกว่า ท่านจงไปหาทาสี ทาสา คือทาสหญิง ทาสชายมาเป็นคนคอยรับใช้ทำงานบ้านแทนเธอ (ช.ชา. 64/1123-1126/521-523.)

ชูชกรักภรรยาสาวของเขามาก รักและหลงจนโง่หัวไม่ขึ้น แต่เขาก็ตอบกลับไปว่า ฉันทจไม่มีเงินจะไปจ้างทาสรับใช้มาให้ได้หรอก อมิตตตาจึงบอกเฒ่าชูชกว่า ท่านไม่ต้องใช้เงินหรอก แต่ให้ไปขอเอาขาสีและกัณหาพระราชบุตรและพระราชธิดาของพระเวสสันดรที่โดนขับออกจากเมืองไปบวชเป็นฤาษีที่เขาวงกต มาเป็นทาสรับใช้ในบ้านเฒ่าชูชกจึงตอบอมิตตตาไปว่าเขาแก่แล้วเขาวงกตคีรีอยู่ไกลมากเขากลัวว่าจะเดินทางไปไม่ถึง เธอจึงตอบกลับชูชกว่า หากไม่ทำตามที่เธอบอก เธอจะหนีไปจากเฒ่าชูชก และจะไปแต่งงานใหม่กับชายหนุ่มหล่อๆ ราวๆ แทน ด้วยความรักและหวังภรรยาเขา

จึงตอบตกลงที่จะเดินทางไปขอขาลีและกัณหาเป็นทาสรับใช้ในบ้าน หลังจากพร้อมแล้วชูชกก็ออกเดินทางสู่เขาวงกตคีรีในการเดินทางนั้นเฒ่าชูชกต้องพบกับความลำบากเป็นอย่างมาก โดยด่านแรกคือประตูทางเข้าป่าหิมพานต์ ต้องเจอกับนายพรานเจตบุตรและสุนัขของเขาเกือบเอาตัวไม่รอด แต่ด้วยเล่ห์เหลี่ยมแบบฉลาดแกมโกงของเฒ่าชูชกจึงทำให้เหตุร้ายกลายเป็นดี ได้ระบุงการต้อนรับจากนายพรานเจตบุตรเป็นอย่างดีและบอกหนทางไปยังที่อยู่ของพระเวสสันดรให้ด้วยเขา ด่านที่ 2 เขาก็ใช้เล่ห์เหลี่ยมหลอกล่ออัญตฤาษีและได้รับการต้อนรับอย่างดีและบอกหนทางไปยังที่อยู่ของพระเวสสันดรเช่นเคยจากนั้น เฒ่าชูชกก็เดินทางไปถึงที่อยู่ของพระเวสสันดร

เฒ่าชูชกเดินทางไปถึงที่อยู่ของพระเวสสันดรแล้วเห็นว่าเป็นเวลาเย็นจึงหาที่พักอยู่ก่อนยังไม่เข้าไปของขาลีและกัณหาจากพระเวสสันดรในทันทีอีกเหตุผลหนึ่งเพราะพระนางมัทรียังอยู่ถ้าเข้าไปขออาจจะไม่ได้ เมื่อไม่ได้นางอมิตตตากรรยาสาวเขาต้องโกรธและหนีไปมีสามีใหม่แน่ๆ เมื่อเขาวางแผนดีแล้วก็พักผ่อนพอสบายๆ ของวันใหม่เขาคิดว่าพระนางมัทรีคงจะออกไปหาผลไม้แล้ว จึงได้ตัดสินใจเข้าไปหาพระเวสสันดร และขอเอาพระโอรสและพระธิดาของพระเวสสันดร ด้วยความเป็นคนเจ้าเล่ห์และพระเวสสันดรต้องการบำเพ็ญบารมีอยู่แล้ว จึงได้พระราชทานขสาลีและกัณหาให้เฒ่าชูชกนำไปเป็นทาส เมื่อเฒ่าชูชกได้สองกุมารแล้วก็รีบออกเดินทางนำกลับบ้านไปเป็นทาสรับใช้ทันที ถึงแม้ตอนเดินทางกลับจะหลงทางเข้ายังกรุงสีพีราฎร์ และพระเจ้าสุยชัย ได้ให้ทรัพย์สินเงินทองและทาสรับใช้แก่เฒ่าชูชก แต่ด้วยเป็นคนจนคนอดอยากเมื่อได้รับรางวัลและการเลี้ยงดูด้วยอาหารอย่างดีทำให้เฒ่าชูชกกินจนท้องแตกตาย จึงไม่สามารถนำทรัพย์สินและข้าทาสกลับไปให้ภรรยารักของเขาได้ (สืบบงศ์ ธรรมชาติ, 2542)

3. มุมมองความรักในพระพุทธศาสนา

พุทธศาสนาได้กล่าวถึงเหตุที่ทำให้คนรักกันและได้อยู่ครองคู่กันในชาตินี้ว่ามีอยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ 1)การได้ทำบุญร่วมกันมาในชาติก่อน และ 2)การทำดีต่อกันในชาตินี้ ความรักของเฒ่าชูชกที่มีต่อนางอมิตตตาเป็นอย่างไร ก็ได้รู้แล้วจากการศึกษาที่ผ่านมา ลำดับต่อไปจะได้ศึกษามุมมองของความรักในพระพุทธศาสนาว่า พุทธศาสนามีมุมมองเรื่องความรักอย่างไรบ้าง เพื่อนำไปวิเคราะห์ว่าความรักของเฒ่าชูชกที่มีต่อนางอมิตตตานั้นเป็นความรักแบบไหน อันดับแรกจะกล่าวถึงเรื่องความหมายของความรักว่ามีความหมายว่าอย่างไรบ้าง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2505 ได้ให้ความหมายของความรักไว้ว่า คือ ความชอบอย่างผูกพัน พร้อมด้วยความชื่นชมยินดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530)

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายของคำว่า ความรัก คือ ความใจกว้างเห็นแก่ผู้อื่นจนไม่มีตัวตนเหลืออยู่ ไม่มีเรา ไม่มีเขา ไม่เห็นแก่ตัว จึงเห็นแก่มนุษย์ทั้งหลาย เห็นแก่ความถูกต้องและรักผู้อื่นได้ โดยธรรมชาติ เกิดเป็นบุญญตาว่างตัวตนและเป็นอันเดียวกันหมด (ศุภลักษณ์ สุวรรณเครือ, 2532)

พระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายของ ความรัก ว่า ความรัก คือ ศิลปะแห่งการให้และรับ (Love is the art of giving and taking) ซึ่งหมายถึง การให้และการรับสิ่งเพิลิตเพิลินใจและความปรารถนาดี (พระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ม.ป.ป.)

3.1 ความรักในมุมมองพระพุทธศาสนา

แนวคิดเรื่องความรักในพระพุทธศาสนานั้น แบ่งความรักออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับหยาบ ระดับปานกลาง และระดับละเอียด

1) ความรักระดับหยาบ เมื่อพูดถึงความรักระดับหยาบนี้แล้ว สิ่งแรกที่ทุกคนจะนึกถึงคือความรักระหว่างหญิงกับชาย เป็นความรักที่มีเรื่องเพศสัมพันธ์เข้ามาเกี่ยวข้อง ความรักชนิดนี้เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งผู้สืบทอดเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ไว้ ซึ่งเป็นความต้องการตามสัญชาตญาณสัตว์โลกทั้งหลายพระพุทธศาสนาให้คำนิยามกับความรักในชั้นสัญชาตญาณนี้ไว้หลายคำ เช่น กาม รักคือความใคร่ ราคะ รักคือความกำหนัดยินดี ตัณหา รักคือความทะยานอยาก นันทิ รักคือความเพิลิตเพิลิน เสนหา รักคือเยื่อใย โลก รักคือความอยากได้ ปรารถนา รักคือความต้องการ ปฏิพัทธ์ รักคือความผูกพัน (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2559) เป็นต้น คำเหล่านี้เป็นคำที่แสดงให้เห็นถึงความรักที่เกิดขึ้นโดยมีสัญชาตญาณเป็นเหตุ ความรักแบบนี้จึงเป็นสิ่งที่คนทั่วไปหรือมนุษย์ทุกคนในโลกนี้มีอยู่ด้วยกันทุกๆ คน ความรักในระดับนี้จึงเป็นความรักที่มุ่งประโยชน์มาที่ตัวเองเป็นหลัก

2) ความรักระดับปานกลาง ความรักระดับกลางนี้ก็ยังคงเป็นความรักของชาวโลกหรือคนทั่วไป เป็นความรักที่เผื่อแผ่ออกไปหาผู้อื่น กล่าวคือ เป็นความรักที่เกิดขึ้นเพราะมีปัญหาเข้ามาประกอบทำให้พิจารณาเห็นว่ามนุษย์ไม่ได้อยู่คนเดียวในโลกยังมีมนุษย์ผู้อื่นอยู่ร่วมโลกกับตัวเราและการที่จะอยู่ร่วมกันในโลกนี้ได้อย่างสงบสุขนั้น นอกจากจะรักตนเองแล้วต้องรู้จักรักคนอื่นด้วย เมื่อพิจารณาเห็นดังนี้ มนุษย์จึงเผื่อแผ่ความรักให้กับเพื่อนมนุษย์รอบๆข้างของตนเอง ความรักระดับนี้จึงเป็นความรักที่เผื่อแผ่ไปจากตนเอง และยินยอมให้ผู้อื่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตตน ความรักระดับนี้เป็นความรักที่เกิดจากสภาวะของจิตใจที่ประกอบด้วยคุณธรรม เป็นความรักที่มีระดับสูงกว่าระดับแรก ความรักในระดับนี้พุทธศาสนาเรียกว่า เปมะ ตัวอย่างเช่น เคหสิตเปมะ คือ ความรักในหมู่เครือญาติ และยังมีความรักอีก 2 แบบในระดับปานกลางนี้ คือ ศรัทธา ความเชื่อมั่น ฉันทะ ความพอใจ ความรักในระดับปานกลางนี้ เป็นความรักที่เกิดขึ้นจากจิตที่ประกอบด้วยปัญญาพิจารณาจะเห็นถึงสิ่งที่ควรและไม่ควรทำ เป็นความรักที่สูงกว่าระดับแรก แต่ไม่ใช่ความรักในระดับสูงสุดของพุทธศาสนา

3) ความรักระดับละเอียด ความรักในระดับนี้เป็นความรักระดับสูงสุดของพระพุทธศาสนา เป็นความรักที่เกิดจากการเห็นโทษในวัฏสงสาร ซึ่งเป็นการเห็นด้วยการพิจารณาด้วยปัญญาจนเห็นความจริงแท้ในความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายโดยเฉพาะในตัวของมนุษย์และสรรพสิ่งที่ทั้งหลายว่าแท้จริงแล้วไม่มีอะไรเป็นของเราจริงๆ เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา เมื่อพิจารณาเห็นดังนี้แล้วก็เกิดความเบื่อหน่ายอยากออกไปให้พ้นจากวัฏสงสารอันเป็นทุกข์นี้เสีย ความรักระดับนี้เป็นความรัก

ของผู้ที่เบื่อหน่ายชีวิตผู้ครองเรือน บรรณาการออกจากทุกข์ มีประโยชน์สูงสุดอันเกิดแก่ตนและสรรพสัตว์เป็นที่ตั้ง มีความพ้นจากทุกข์อย่างยั่งยืนเป็นที่หมาย ตัวตนอันเป็นต้นตอแห่งทุกข์จำต้องถูกลอยวาง ความรักระดับนี้พุทธศาสนาเรียกว่า รักแบบเมตตา กรุณา อันประกอบอยู่ด้วยอุเบกขา ซึ่งถือว่าเป็นระดับความรักที่เสมอภาค ไม่มีการแบ่งแยกด้านคูใด ๆ อีกต่อไป (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2559)

4. ความรักของชุกชกที่มีต่ออามิตตดาในพระเวสสันดรชาดก

ชุกชก เป็นพราหมณ์เฒ่าผู้มีหน้าตาอัปลักษณ์ แลมนเป็นคนยากจนไม่มีพ่อไม่มีแม่ รวมทั้งญาติพี่น้อง เทียวขอคนอื่นกินไปวันๆ แต่เป็นคนตระหนี่ขี้เหนียว กินเฉพาะอาหารที่ขอมาได้ ส่วนเงินทองที่ขอมาจะได้เก็บไว้ทั้งหมด เมื่อเก็บได้เยอะก็นำไปฝากเพื่อไว้จนเป็นเหตุให้ได้ลูกสาวของเพื่อนมาเป็นภรรยา การที่เฒ่าชุกชกได้ลูกสาวของเพื่อนมาเป็นภรยานั้นเพราะว่าเพื่อนเอาเงินที่เฒ่าชุกชกฝากไว้ไปใช้จนหมด เมื่อเฒ่าชุกชกกลับมาเอาเงินไม่มีเงินคืนให้ สุดท้ายเลยยกลูกสาวของตนให้เป็นเมียเฒ่าชุกชก (ชุก.ชา. 64/1123-1126/521-523) จากที่กล่าวมานี้เฒ่าชุกชกกับอามิตตดาลูกสาวของเพื่อนไม่เคยรักกันมาก่อน ที่อามิตตดาของเป็นเมียของเฒ่าชุกชกก็เพราะว่าทำตามหน้าที่ของลูกที่ดี ทั้งเฒ่าชุกชกนั้นหน้าตาก็แสนอัปลักษณ์เหมือนผีเหมือนเปรตทั้งยังแก่อายุรุ่มราวควาฟ่อ จึงเป็นไปไม่ได้ที่นางอามิตตดาจะหลงรักจากใจจริง ด้านเฒ่าชุกชกก็ไม่เคยมีความรักฉันคู่สาว คือรักแบบจะแต่งงานอยู่เป็นคู่สามีภรรยาเลยหรืออาจจะมิ แต่เพราะ ตนเองเป็นคนยากจนจนหน้าตาอัปลักษณ์ก็ไม่ได้แสดงความรักอย่างจริงจัง และในชาดกก็ได้มีกล่าวถึงว่าเฒ่าชุกชกไปหลงรักใคร เมื่อมาได้ภรรยา โดยไม่ได้ตั้งใจ แลมนยังเป็นสาวอายุ 16 ที่หน้าตาน่ารักจึงทำให้เฒ่าชุกชกหลงรักในทันที จะเห็นได้จากตอนที่เพื่อนมอบลูกสาวใช้หนี้แทนเงินเขารับพานางอามิตตดา กลับบ้านเขาในทันที (กรมศึกษาธิการ, 2524) เมื่อนำแนวคิดเรื่องความรักของพุทธศาสนาวิเคราะห้ความรักระหว่างเฒ่าชุกชกกับนางอามิตตดา จะพบว่าเป็นความรักในระดับหยาบ คือ ความรักระหว่างหญิงกับชาย เป็นความรักที่มีเรื่องเพศสัมพันธ์เข้ามาเกี่ยวข้อง ความรักชนิดนี้เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งผู้สืบทอดเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ไว้ ซึ่งเป็นความต้องการตามสัญชาตญาณสัตว์โลกทั้งหลายพุทธศาสนาให้คำนิยามกับความรักในชั้นสัญชาตญาณนี้ไว้หลายคำ เช่น กาม รักคือความใคร่ ราคะ รักคือความกำหนัดยินดี ตัณหา รักคือความทะยานอยาก นันทิ รักคือความเพลิดเพลิน เสนหา รักคือเชื้อใย โลก รักคือความอยากได้ บรรณาการ รักคือความต้องการปฏิบัติ รักคือความผูกพัน

5. สรุป

ชูชก เป็นพราหมณ์เฒ่าผู้มีหน้าตาอัปลักษณ์ แฉกเป็นคนยากจนไม่มีพ่อไม่มีแม่ รวมทั้งญาติพี่น้อง เที้ยวขอคนอื่นกินไปวันๆ แต่เป็นคนตระหนี่ขี้เหนียว กินเฉพาะอาหารที่ขอมาได้ ส่วนเงินทองที่ขอมาได้จะเก็บไว้ทั้งหมด เมื่อเก็บได้เยอะก็นำไปฝากเพื่อไว้จนเป็นเหตุให้ได้ลูกสาวของเพื่อนมาเป็นภรรยา การที่เฒ่าชูชกได้ลูกสาวของเพื่อนมาเป็นภรยานั้น เพราะว่าเพื่อนเอาเงินที่เฒ่าชูชกฝากไว้ไปใช้จนหมด เมื่อเฒ่าชูชกกลับมาเอาเงินไม่มีเงินคืนให้ สุดท้ายเลยยกลูกสาวของตนให้เป็นเมียเฒ่าชูชก ความรักของชูชกที่มีต่ออามิตตดาในพระเวสสันดรชาดก ความรักของเฒ่าชูชกที่มีต่อนางอมิตตดา ภรรยาสาวของเขานั้นเป็นความรักที่เกิดความใคร่ กำหนดยินดี ความต้องการในกาม ที่มีต้นเหตุต้นกำเนิดจากความทะยานอยาก เป็นเหตุให้เกิดขึ้น เป็นความรักระดับหยาบ คือ ความรักในขั้นสัญญาตญาณ ด้วยเหตุผลที่ว่าเพราะเฒ่าชูชกและนางอมิตตดา ไม่เคยรักกันมาก่อน ที่ได้เป็นสามีภรรยาเพราะพ่อ กับแม่ของนางอมิตตดา ยกลูกสาวให้เฒ่าชูชกเพื่อให้หนี้เงินที่เฒ่าชูชกฝากไว้นั้นเอง

6. บรรณานุกรม

- ดนิตา ดวงวิไล. (2564). **ชูชกในพระเวสสันดรชาดกสำนวนอีสาน : วาทกรรม อำนาจ กับการสร้างสถานะความเป็นอื่น**. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2564. จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/mekongjournal/article/view/107432/85023>
- พระเทพโสภณ (ประยรร ฐมมจิตโต). (ม.ป.ป.). **ปรัชญาความรัก : ศิลปะแห่งการมอบและรับความรัก**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐฉบับที่ 2525**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2530). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2505**. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- ศุภลักษณ์ สุวรรณเครือ. (2532). **มรรควิธีแห่งรักและเมตตาเพื่อรับใช้สังคมในทัศนะวิทยาการชาวพุทธ**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สืบทองศ์ ธรรมชาติ. (2542). **วรรณคดีชาดก**. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- สุมาลี มหณรงค์ชัย. (2559). **พุทธศาสนากับความรัก**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์.